

V L A A M S P A R L E M E N T

Zitting 2008-2009

11 februari 2009

VOORSTEL VAN RESOLUTIE

**– van de heren Erik Matthijs, Bart Martens en Patrick Lachaert –
betreffende de export van illegale afvalstromen naar ontwikkelingslanden**

Dit voorstel van resolutie werd ingetrokken op 19 maart 2009.

TOELICHTING

Inleiding

De geïndustrialiseerde wereld dumpst op onverantwoorde wijze afgedankte elektrische en elektronische apparatuur (AEEA) – ook wel e-waste genoemd – in de derde wereld. Dat blijkt uit een rapportage over transporten vanuit de Antwerpse haven naar ontwikkelingslanden in West-Afrika.

Heel wat afgedankte computers, tv's en koelkasten komen daar terecht op dumpingplaatsen. Daar worden ze op mens- en milieuonverantwoorde wijze verwerkt, vaak door kinderen. De haven van Antwerpen blijkt een belangrijke draaischijf te zijn voor die illegale afvalstromen, vooral ook voor de doorvoer vanuit andere Europese landen zoals Duitsland, Nederland, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk.

Wetgeving

Er bestaat duidelijke wetgeving over wat wel en wat niet naar ontwikkelingslanden vervoerd mag worden, en onder welke voorwaarden dat eventueel moet gebeuren. De Conventie van Basel van 1989 was een belangrijke mijlpaal. Die Conventie is intussen door meer dan 170 landen wereldwijd onderschreven. Deze Conventie lag samen met een OESO-besluit (OESO: Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling) aan de basis van de Europese Verordening Overbrenging Afvalstoffen (EVOA) die de grensoverschrijdende overbrenging van afvalstoffen regelt (verordening 1013/2006/EG). Uitvoer van gevaarlijke afvalstoffen naar niet-OESO-landen wordt erdoor verboden. Er is een exportverbod waarop geen uitzonderingen mogelijk zijn. Voor niet-gevaarlijke afvalstoffen bestemd voor recyclage in niet-OESO-landen regelt een extra EU-verordening (1418/2008/EG) de controle, op aangeven van het land van bestemming. Voor uitvoer binnen de EU-lidstaten of de OESO-landen moeten de exporteurs een goedkeuringsprocedure volgen in het land van vertrek en bestemming. Na het transport volgt een bevestiging van de bestemming dat het afval daar is aangekomen én correct werd gerecycleerd/verwerkt. Het exporteren van afgedankte elektrische en elektronische apparaten die niet functioneren en dus geen tweedehandsgoederen maar afval zijn, naar niet-OESO-landen is verboden omdat het gevaarlijke afvalstoffen zijn. Het exporteren naar die landen van bepaalde niet-gevaarlijke goederen voor nuttige toepassing is wel toegestaan als daarvoor door het land

van herkomst én het land van bestemming toestemming wordt gegeven.

Daarnaast bestaat er zowel een Europese richtlijn die de aanvaardingsplicht regelt voor AEEA (de zogenaamde WEEE-Richtlijn 2002/96/EG) als de vertaling ervan in Vlaanderen in de VLAREA-wetgeving en de milieubeleidsvereenkomst Afgedankte Elektrische en Elektronische Apparatuur (MBO AEEA). Binnen dat wettelijk kader functioneert Recupel, de vzw voor de inzameling en verwerking van AEEA. De toestellen die via het Recupel-circuit ingezameld worden, komen terecht bij Belgische verwerkers en een Duitse verwerker. De Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij (OVAM) controleert of de afvalstromen bij deze verwerkers terechtkomen en daar ook verwerkt worden.

Afval of tweedehandspanduct

Een andere moeilijkheid is het onderscheid tussen tweedehandsgoederen en afvalstoffen. In overleg tussen de lidstaten en de Europese Commissie is er een handleiding opgesteld om dat onderscheid te maken. In het voorstel tot herziening van de richtlijn voor AEEA is die handleiding als een bijlage opgenomen. Dat betekent dat ze ook door alle lidstaten zal moeten worden toegepast indien de richtlijn zo wordt goedgekeurd. Een van de voorwaarden is bijvoorbeeld dat de goederen degelijk verpakt moeten zijn en ze getest zijn om aan te tonen dat ze nog wel degelijk functioneren, om ze als tweedehandspanduct te kunnen beschouwen. De uitvoer van tweedehandsgoederen naar derdewereldlanden is niet verboden. Een dergelijk verbod is ook niet wenselijk. Door de economische situatie beschikken niet alle inwoners over de middelen om nieuwe apparaten aan te kopen. Belangrijk is wel dat er door de geïndustrialiseerde wereld voldoende aandacht besteed en ondersteuning geboden wordt om de apparaten op het einde van hun levensloop op een milieuverantwoorde wijze te verwerken.

Uitwegen

Niet alle AEEA komt echter in het reguliere circuit (het Recupel-circuit) terecht. Als gevolg daarvan wordt Vlaams AEEA waarschijnlijk ook soms uitgevoerd naar de derde wereld, onder de noemer van 'tweedehandsgoederen'. Containers worden gevuld met tweedehandsgoederen waartussen afvalstoffen gemengd worden. De haven van Antwerpen blijkt

een belangrijke draaischijf te zijn voor die export en vooral voor doorvoer. Vooral onze buurlanden Nederland, Frankrijk, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk maken graag gebruik van de haven van Antwerpen als doorvoerhaven, allicht door de mindere controle. Bepaalde kaaien op zowel Rechter- als Linkeroever zijn gespecialiseerd in, en ver in het buitenland bekend voor het exporteren van oude wagens, koelkasten, computers, tv's enzovoort. Er zijn al containers met regelrecht schrootafval aangetroffen.

Onderzoek in de haven van Antwerpen toonde aan dat het systeem niet volledig gesloten is. De douane doet wat ze kan, maar heeft te weinig middelen om voldoende slagkrachtig op te treden. De samenwerking met de federale milieu-inspectie die verantwoordelijk is voor doorvoer van afval, en de Vlaamse milieu-inspectie die verantwoordelijk is voor in- en uitvoer van afval in de Antwerpse haven, kan verbeterd worden. Ook met de andere politiediensten kunnen betere afspraken gemaakt worden.

Over hoeveel Vlaams afval gaat het dan?

In Vlaanderen werd in 2007 8,89 kg/inwoner AEEA ingezameld. Vlaanderen staat hiermee aan de Europese top. Daar staat tegenover dat er ongeveer 21 kg/inwoner op de markt werd gebracht in Vlaanderen. Het is echter een foute veronderstelling dat er tegelijkertijd ook 21 kg afval wordt geproduceerd. De levensduur van dergelijke apparaten bedraagt meestal veel meer dan één jaar. Bovendien gebeurt een nieuwe aankoop niet altijd voor de vervanging van een oud toestel. Vele gezinnen schakelen bijvoorbeeld over op een tweede koelkast voor dranken, geven het oude toestel door aan een familielid/vriend, of gebruiken het voor de inrichting van de studentenkamers van hun kinderen. Er is ook nog steeds een toenemende consumptie als gevolg van nieuwe apparaten die op de markt komen. De hoeveelheid AEEA die op dit ogenblik jaarlijks geproduceerd wordt, wordt door de OVAM daarom geraamd op 13 kg/inwoner.

Het inzamelpercentage bedraagt op dit ogenblik dus ongeveer 70%. Er moet naar gestreefd worden om dat percentage nog te verhogen. Dat is ook zo voorzien in het kader van de milieubeleidsvereenkomst die recent met de sector werd afgesloten. De doelstelling is om tegen 2012 11 kg/inwoner te halen.

100% inzameling is een onrealistische doelstelling omdat niet vermeden kan worden dat burgers toch

nog AEEA in hun restafval steken. Vooral voor kleine apparaten gebeurt dat nog regelmatig. Er moet blijvend gesensibiliseerd worden om dat maximaal te vermijden. Daarnaast zijn er ook nog inzamelacties voor een goed doel. Die hoeveelheden komen meestal niet in de Recupel-cijfers terecht, maar er wordt door de OVAM op toegezien dat de verwerking van deze AEEA ook op de juiste wijze gebeurt (als de OVAM op de hoogte is van de actie, wat voor grootschalige acties meestal het geval is).

De rapportage op CANVAS

Begin januari 2009 vertrokken twee vrachtschepen vanuit de haven van Antwerpen met als bestemming: Ghana. De vrachtschepen Julie Delmas en MSC Suez kwamen op 24 januari 2009 in de havenstad Tema toe. Beide schepen bevatten containers die door de federale milieu-inspectie als 'verdacht' werden gesignaleerd op het moment dat de vrachtschepen de haven van Antwerpen al hadden verlaten. Diezelfde milieu-inspectie slaagde er wel in om enkele containers van de Julie Delmas te stoppen, te verbaliseren en terug te sturen naar het bedrijf van oorsprong. Het ging onder meer over afgedankte elektronische apparaten, die deels voor de tweedehandsmarkt bestemd waren, maar deels ook direct vervoerd zouden worden naar dumpingplaatsen waar deze toestellen manueel worden bewerkt. Er werden ook koelkasten met de verboden cfk's (chloorfluorkoolwaterstoffen) aangetroffen. De container die (uitzonderlijk) in de haven van Tema geopend werd, bevatte gelukkig apparaten die waarschijnlijk als tweedehandsproduct beschouwd kunnen worden.

Wat er met afgedankte elektrische en elektronische apparaten in Ghana gebeurt, is niet goed te keuren. Dat gebeurt jammer genoeg in tal van ontwikkelingslanden. De toestellen komen op dumpingplaatsen terecht. Wat daar gebeurt, tart alle verbeelding. Jonge mensen, kinderen, soms ook kleine kinderen van vijf jaar en jonger, gaan met blote handen en zonder enige beschermende kledij deze toestellen te lijf, in de hoop een centje mee te pikken van de grondstoffen die in deze toestellen te vinden zijn, zoals metaal, koper en aluminium. Vaak worden koelkasten met cfk's of computers met zware metalen, pcb's (polychloorbifenylnyl) en broomhoudende stoffen door deze kinderen in open lucht verbrand zonder enige bescherming, en dit vlakbij woonwijken. De rookwolken zijn uiterst giftig (bevatten onder andere dioxines en zware metalen) en veroorzaken ernstige gezondheidsschade. In

Azië zijn ook dumpingplaatsen bekend waar elektronica-afval niet alleen wordt verbrand, maar ook door jonge kinderen wordt bewerkt met allerlei schadelijke en bijtende zuren om de laatste edelmetalen uit bijvoorbeeld computers en televisietoestellen te halen.

Deze sociale en ecologische dumping is ontoelaatbaar

De indieners van deze resolutie zijn geschokt door de beelden die getoond werden op de Vlaamse Radio- en Televisieomroep (VRT) tijdens de uitzending 'Vranckx' op 7 februari 2009 en de reportage diezelfde dag in De Standaard. Zij willen met alle mogelijke democratische middelen een einde maken aan deze ontoelaatbare situatie.

In onze westerse landen is er gelukkig intussen een voldoende groot milieubewustzijn waardoor praktijken zoals het verbranden van elektrisch en elektronisch afval waardoor dioxines geproduceerd kunnen worden, bij ons al lang gebannen zijn. Er bestaan hiervoor goede recyclagebedrijven in ons land. Los van verdienstelijke pogingen om achterpoortjes te dichteren, los van eenieders stijgend milieubewustzijn, zijn de westerse geïndustrialiseerde landen bezig met een onaanvaardbare sociale en ecologische dumping in landen die minder gewapend zijn tegen dit soort excessen.

Het is onze morele plicht om die praktijken met alle mogelijke middelen te bestrijden. Daarom doen de indieners van deze resolutie enkele zeer concrete beleidsvoorstellen, die betrekking hebben op het Europese, federale en Vlaamse beleidsniveau.

Erik MATTHIJS

Bart MARTENS

Patrick LACHAERT

VOORSTEL VAN RESOLUTIE

Het Vlaams Parlement,

– gehoord en gelezen de berichtgeving over de export van illegaal afval vanuit de Antwerpse haven naar ontwikkelingslanden zoals Ghana;

– overwegende dat:

1° de controle op illegale trafieken vanuit de Vlaamse zeehavens verbeterd kan worden;

2° de illegale praktijken onduelbaar zijn en onmiddellijk gestopt moeten worden;

3° snelle actie wenselijk is omdat vaak jonge kinderen ernstige gezondheidsschade kunnen oplopen in ontwikkelingslanden;

– vraagt de Vlaamse Regering:

1° binnen haar eigen bevoegdheden de volgende maatregelen te nemen:

a) maximale samenwerking tussen de betrokken diensten na te streven met het oog op een nauwgezette controle van de potentiële afvalstromen naar ontwikkelingslanden;

b) een correcte inschatting te maken van de personeelsbehoeften die voortvloeien uit een gecoördineerd controle- en handhavingsbeleid ten aanzien van deze transporten, en de personeelsbezetting daaraan aan te passen;

c) de uitvoering van de EVOA-verordening (EVOA: Europese Verordening Overbrenging Afvalstoffen) nauwgezet te volgen, bijvoorbeeld wat de ambtelijke voor- en namelding van afvaltransporten betreft of het lichten van bankgaranties na afloop van het transport;

d) bedrijven te beboeten die de EVOA-richtlijnen niet respecteren en in geval van recidive de bedrijven in kwestie hun erkenning minstens tijdelijk in te trekken;

e) een actief sensibiliseringsbeleid te voeren om de burgers en bedrijven aan te zetten om de wettelijk voorziene inzamelsystemen

voor afgedankte elektrische en elektronische apparatuur (AEEA) te gebruiken;

f) actief deel te nemen aan INECE Seaport Enforcement Network voor het opzetten van een ondersteuningsprogramma voor ontwikkelingslanden om de kennis en inspectiecapaciteit te verhogen;

g) een internationaal ondersteuningsprogramma op te zetten om over te gaan tot de bodemsanering van stortplaatsen zoals in Ghana;

h) een nauwer toezicht uit te voeren op de inzamelsystemen van elektrische en elektronische apparaten, met als doel verdachte tussenhandel maximaal te elimineren (Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij);

i) de Vlaamse havenbedrijven aan te zetten tot het uitwerken van een gedragscode om dit soort verdachte afvaltrafieken maximaal te ontmoedigen, samen met de reders die de Vlaamse havens aandoen;

j) vernieuwende productontwikkeling (eco-design, cradle to cradle enzovoort) maximaal te ondersteunen;

2° bij de federale regering en het federaal parlement aan te dringen op de volgende maatregelen:

a) over te gaan naar een verhoging van de inspectiecapaciteit in de Vlaamse zeehavens op de doorvoer van afvalstoffen;

b) een systematische scanning van containers te laten plaatsvinden voor trafieken met een hoog risicoprofiel naar landen met 'hoog' risico;

c) de federale milieupolitie meer middelen te geven om structurele en meestal internationaal georganiseerde milieucriminaliteit aan te pakken;

d) de slagkracht van de douane te versterken door een gerichte milieuoopleiding en door het wegnemen van allerlei administratieve barrières zoals de toegang tot de terminals;

- e) voortaan geen toestemming tot verschepping meer te geven voor containers die niet beschikken over geldige vervoersdocumenten en over de goedkeuringsdocumenten in het kader van de EVOA-verordening;
- f) de juridische en technische knowhow van de douaniers te vergroten door een gespecialiseerde opleiding;

3° bij de Europese Commissie en het Europees Parlement aan te dringen op de volgende maatregelen:

- a) in het kader van de herziene kaderrichtlijn voor afvalstoffen en de herziening van de richtlijn voor afgedankte elektrische en elektronische apparatuur een eenduidige interpretatie vast te leggen voor wat afval is en wat tweedehandsgoederen zijn;
- b) een Europees milieu-inspectieagentschap uit te bouwen dat een eenvormig handhavingsprogramma tot stand brengt in alle Europese zeehavens;
- c) ontwikkelingsprojecten zoals 'One Laptop per Child' of het 'XO'-project (van ondermeer Google en Wikipedia) te ondersteunen om de digitale kloof tussen Noord en Zuid overbruggen.

Erik MATTHIJS

Bart MARTENS

Patrick LACHAERT
